

درس دوم: یگانه بی همتا

نگاه کلی

موضوع اصلی این درس، آشنایی با مراتب مختلف توحید نظری (توحید در عقیده و قلب)، روابط علی و معلولی موجود میان آنها و نیز انواع شرک در عقیده است.

ساختار نموداری درس

توحید و یکتاپرستی

مهم ترین اعتقاد دینی، «توحید و یکتاپرستی» است.
در اسلام بدون اعتقاد به توحید، هیچ اعتقادی معنی ندارد.
توحید سرلوحه دعوت همه پیامبران است (درس ۴ دینی دهم).
اخلاق، احکام و همه اعمال فردی و اجتماعی مؤمنان بر مدار توحید است.
توحید، روح احکام و معارف دین است و حیات و معنا به آن می‌بخشد (رابطه توحید و فروع دین).

توحید و برخی مراتب آن

- ☒ توحید به معنای اعتقاد به خدای یگانه است؛ یعنی خدا بی‌همتا است و شریکی ندارد.
  - ☒ رسول خدا ﷺ از آغاز رسالت خود، از مشرکان می‌خواست با گفتن جمله «لا اله الا الله» (۱) دست از شرک و بت‌پرستی بردارند و (۲) به خدای یگانه ایمان آورند.
  - تمام احکام و حقوق اسلامی برای گوینده آن به رسمیت شناخته می‌شود.
دفاع از حقوق گوینده آن بر همه مسلمانان واجب است.
در زمره برادران و خواهران دینی قرار می‌گیرند.
- ✽ با گفتن «لا اله الا الله»
- 🔴 (علت) پایبندی به جمله «لا اله الا الله» ← (معلول) زندگی فرد مسلمان را در رابطه با خدا، خویشی، اجتماع و فرد تغییر می‌دهد.

<p>تعریف: خداوند تنها مبدأ و خالق جهان است. آیه مرتبط: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾</p>	<p>توحید در خالقیت</p>
<p>تعریف: چون خداوند تنها مبدأ و خالق جهان است، تنها مالک آن است. آیه مرتبط: ﴿لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾</p>	<p>توحید در مالکیت</p>
<p>تعریف: چون خداوند مالک جهان است، تنها ولی و سرپرست آن است. آیه مرتبط: ﴿مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا﴾</p>	<p>توحید در ولایت</p>
<p>تعریف: چون خداوند خالق، مالک و ولی جهان است، تنها رب هستی است. آیه مرتبط: ﴿قُلْ أَعْبُدُوا اللَّهَ أَعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ﴾</p>	<p>توحید در ربوبیت</p>

مراتب توحید

✦ توحید در خالقیت

- ۱- خداوند تنها **مبدأ و خالق** جهان هستی است: ﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (درس ۱ دوازدهم).
- ۲- موجودات، همه مخلوق او هستند: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾.
- ۳- در کار آفرینش جهان شریک و همتا ندارد.

آیه مرتبط * ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾

✦ توحید در مالکیت

✧ هر کس خالق جهان باشد ← تنها مالک آن نیز هست.

آیه مرتبط * ﴿لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾

✦ توحید در ولایت

✧ هر کس که مالک جهان باشد، ← **حق تصرف و تغییر** در آن را دارد. به این حق تصرف و تغییر ولایت می‌گویند.

آیه مرتبط * ﴿مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا﴾

✧ (علت) از آنجا که خداوند، تنها مالک جهان است ← (معلول) ۱- تنها ولی و سرپرست جهان هست و ۲- مخلوقات، با اجازه خدا می‌توانند در جهان تصرف کنند. این اجازه به معنی واگذاری ولایت خداوند به دیگری نیست، بلکه بدین معناست که خداوند آن شخص را در **مسیر و مجرای** ولایت خود قرار داده است.

✧ **رابطه طولی** میان ولایت خداوند و ولایت پیامبر ﷺ و ائمه (علیهم السلام) (درس ۵ دینی یازدهم): اگر خداوند پیامبر اکرم ﷺ و امام علی (علیه السلام) را ولی انسان‌ها ﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ﴾ معرفی می‌کند، بدین معناست که ایشان را **واسطه** ولایت خود و رساننده فرمان‌هایش قرار داده است.

🌟 نکته ویژه: **حق تصرف خدا در جهان، به توحید در ولایت مربوط است، نه توحید در مالکیت.**

☒ معنای رب: مالک و صاحب اختیاری است که تدبیر و پرورش مخلوق به دست اوست.

مقدمه ۱: هر کس خالق، مالک و ولی چیزی باشد ← می‌تواند آن‌را تدبیر کرده و پرورش دهد.

مقدمه ۲: خداوند تنها خالق، مالک و ولی جهان است.

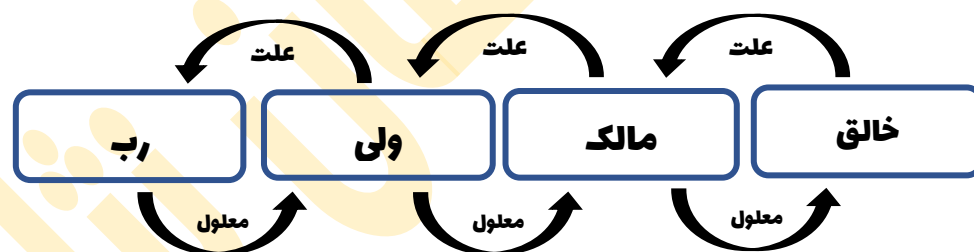
نتیجه‌گیری: پس خداوند تنها رب هستی می‌باشد و او جهان را اداره می‌کند.

توحید در ربوبیت
 به این معنی نیست که موجودات نقشی در پرورش و تدبیر سایر مخلوقات ندارد.
 به این معنی است که تمام فعالیت موجودات جهان از آن خدا و تحت (در طول) تدبیر اوست.

کشاورز وقتی خود را با دیگران، یعنی کسانی که در کشت زمین او دخالتی نداشته‌اند، مقایسه می‌کند می‌بیند که این کشت حاصل دسترنج خودش است، اما وقتی رابطه خود را با خدا بررسی می‌کند، می‌بیند که هم خودش و هم نیرو و توانش از آن خداست.

* ﴿قُلْ أَعْيَرَ اللَّهُ أَبْغِي رَبًّا وَ هُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ﴾

* ﴿قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ﴾

کلیدواژه‌ها	مراتب توحید
مبدأ - خالق - بی شریک و بی همتا در آفرینش - سرچشمه - منشأ - هستی بخش	خالقیت
مالک - صاحب - لله - از آن خدا بودن	مالکیت
سرپرست - تصرف - تغییر - فرمانروایی - ولی - حکومت	ولایت
تدبیر - پروردگار - پرورش - اداره - اراده - صاحب اختیار - رب - هدایت - شفا دادن - دخالت - برآوردن حاجات	ربوبیت

شرک و مراتب آن

☒ شرک به معنای شریک قراردادن برای خداست؛ هر کس که معتقد باشد خداوند شریک دارد، مشرک به حساب می‌آید.

شرک همچون توحید مراتبی دارد:

۱- **شرک در خالقیت:** یعنی کسی معتقد باشد این جهان چند خدا دارد.

🔴 پرسش: چرا خداوند در آفرینش جهان شریک ندارد؟

پاسخ: تصور اینکه چند خدا وجود دارد و هر کدام خالق بخشی از جهان هستند باطل است؛ اولاً به معنای آن است که هر کدام از آنها محدود و ناقص اند و به تنهایی نمی‌توانند کل جهان را خلق کنند. ثانياً به معنای آن است که هر یک از خدایان کمالاتی دارند که دیگری آن کمالات را ندارد و گرنه عین همدیگر می‌شوند و دیگر چند خدا نیستند ← چنین خدایان ناقصی، خود، نیازمند هستند و هر یک از آنها به خالق کامل و بی‌نیازی احتیاج دارد که نیازش را برطرف نماید.

۲- **شرک در مالکیت:** اعتقاد به اینکه علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگران هم مالک بخشی از جهان هستند. معتقد به شرک در خالقیت ← معتقد به شرک در مالکیت نیز خواهد بود

۳- **شرک در ولایت:** اعتقاد به اینکه علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگرانی هستند که سرپرستی جهان را برعهده دارند و خودشان حق تصرف در جهان را دارد می‌باشند.

۴- **شرک در ربوبیت:** اعتقاد به اینکه علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگرانی هستند که تدبیر جهان را برعهده دارند و مستقل از خداوند امور را تدبیر می‌کنند.

طرح چند سؤال

🔴 مرز توحید و شرک کجاست؟ اگر کسی پزشک را وسیله درمان و بهبود بیماری بداند مشرک است؟ اگر کسی از غیر خدا درخواست کمک کند گرفتار شرک شده است؟ اگر کسی دعا را وسیله جلب مغفرت الهی و صدقه را وسیله دفع بلا بداند مشرک است؟ آیا توسل به پیامبران و معصومین شرک به حساب می‌آید؟

پاسخ به سؤالات

● اولاً خداوند رابطه علیت را میان پدیده‌های جهان حاکم کرده است (درس ۵ و ۶ دینی دوازدهم). همان‌گونه که آتش موجب گرما و پزشک وسیله درمان است؛ در امور معنوی نیز همین‌گونه است.

❖ دعا سبب آمرزش، صدقه موجب دفع بلا، و صلّه رحم موجب افزایش طول عمر است. این روابط توسط خداوند طراحی شده و به اذن و اراده او صورت می‌گیرد.

● ثانیاً همانگونه که درخواست از پزشک برای درمان بیمار با توحید منافاتی ندارد، درخواست از اولیای الهی برای اجابت خواسته‌ها نیز منافاتی با توحید ندارد؛ زیرا پزشک به واسطه استفاده از اسباب مادی و اولیای الهی به واسطه اسباب غیر مادی و با اذن خداوند این کار را انجام می‌دهند.

❖ عقیده به توانایی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اولیای دین علیهم السلام در برآوردن حاجات انسان (مانند شفا دادن) وقتی موجب شرک است که این توانایی را از خود آنها و مستقل از خدا بدانیم. اما اگر این توانایی را صرفاً از خدا و انجام آن را با درخواست اولیا از خداوند و به اذن خدا بدانیم عین توحید است و از این جهت مانند اثر شفابخشی داروست که خداوند به آن بخشیده است.

تنها گروهی که درخواست از پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام را شرک‌آلود می‌دانند، تکفیری‌ها هستند که بزرگترین ضربه را بر اسلام وارد کرده و سبب تنفر برخی از مردم جهان از دین اسلام شدند